

DRAB I GRØNLAND 1946 - 1970

Af læge *J. P. Hart Hansen*

Med baggrund i en større retsmedicinsk undersøgelse af drab i Danmark i 25-året 1946–1970 opstod interessen for en sammenligning med drabskriminaliteten i andre kulturområder i Nordatlanten: Grønland, Færøerne og Island.

Undersøgelsen omfatter tilfælde af manddrab, vold med døden til følge, prisgivelse af menneskeliv og uforsvarlig omgang med barnefødsel samt vanrøgt, såfremt disse handlinger eller undladelser har medført døden. Disse tilfælde bør snarest karakteriseres som drab på dødsattesten. Alle dødsfald rubriceres lægeligt efter døds måde (naturlig død, ulykkestilfælde, selvmord, drab eller ukendt døds måde) og dødsårsag (den direkte til døden førende sygdom eller tilstand).

Der er således tale om død som ikke-uagtsom eller uagtsom følge af forsætlig vold eller anden overlast, herunder prisgivelse, hensættelse i hjælpeløs tilstand, uforsvarlig omgang med barnefødsel og undladelse af at komme nødstedt til hjælp. Tilfælde af uagtsomt manddrab rubriceres som ulykkestilfælde og omfattes som fosterdrabet (svangerskabsafbrydelsen) ikke af undersøgelsen.

Det følgende er en kort, foreløbig oversigt over den grønlandske del af materialet af drab fra Danmark, Grønland, Færøerne og Island i perioden 1946–1970. Det er hensigten, at hele materialet skal fremkomme i sammenhængende form med en årsagsmæssig statistisk analyse af især retsmedicinske detaljer.

Tidligere.

I Grønlandslitteraturen findes megen omtale af drab, ikke mindst i sagnlitteraturen. Heksedrab, blodhævn og hjælp til selvmord (prisgivelse af gamle og svage) var fremherskende drabsformer. Det grønlandske samfunds åndemanere, angakokkerne, kunne blandt bopladsfæller udpege (andre) hekse og troldmænd, som derefter blev slået ihjel. Disse drab kan, som angivet af Oldendow,¹ betragtes enten som egentlig hekseforfølgelse eller som straf for en slags politisk forbrydelse ved at forstyrre angakokkernes forretning og forvanske deres lære i det lille samfund.

Blodhævn betragtedes som en pligt, der påhvilede den dræbtes pårørende for at skaffe den dræbte fred i graven. At blodhævn synes at have haft betydning sent, fremgår af Rosings bog om Ísímardik, den store drabsmand.² Der berettes også om medlidenhedsdrab på lidende børn under hungersnød og om rovmord, når fangere blev dræbt, for at drabsmanden kunne tilegne sig fangsten. Under hungersnød kunne der også være tale om menneskeæderi.³

Rosing² gengiver en beretning fra sin farfader, som var missionær blandt østgrønlandere 1904–21. Det anføres her: „Det menneske, der havde dræbt en af sine bopladsfæller, er meget bange for den hævn, der vil blive øvet mod ham af slægtningene til den, han har dræbt. Den dræbtes søn eller nærmeste slægtning er den, der skal gengælde drabet. Men det, som den, gengældelsen venter, frygter mest, er hævn fra den dræbtes sjæl. Alle drabsmænd mener nemlig, at den dodes sjæl ikke vil undlade at tage hævn. I særdeleshed er de af den opfattelse, at hvis den dræbte bliver begravet eller nedsænket i havet i hel tilstand, vil han fuldtud være i stand til at tage hævn. Af den grund bliver de fleste, eller man kan gerne sige næsten alle dræbte parterede (ligesom en sæl), og de afskårne stykker bliver kastet forskellige steder hen, nogle i en sø, andre i en grav, nogle bliver kastet i en klipperevne, nogle i havet og forskellige andre steder. De mener nemlig, at sjælen samtidig bliver skåret ud i småstykker, og man mener på den måde at forhindre den i at tage hævn.“

Rosing fortsætter: „Dræbte man en storfanger for at tilegne sig den fangst, han skulle have haft, måtte man skære et snit under nederste ribben omkring nyreregionen på højre side og rive hjertet ud derigennem. Så skulle man bide spidsen af hjertet og sluge den. Derved erhvervede man sig den dræbtes fremtidige sæler.

Øvede man drab for at tilegne sig den dræbtes stoute væsen eller evner, måtte man skære den dræbte op som ovennævnt, men på venstre side. Drabsmanden slugte derefter hjertespiden med en tot tang til, og så besad han den dræbtes væsen og evner.

Endelig skal skalpering nævnes. Skulle et drab hemmeligholdes, måtte drabsmanden finde et søpindsvin, som en isfjeldsfod under en kælving havde løsnet fra havbunden og skyllet op på land. Søpindsvinet gemtes i kajakken og måtte ikke røbes. Når drabsmanden endelig havde ombragt sit offer, puttede han søpindsvinet ind under klæderne på den dræbte – op mellem skulderbladene. Derpå skalperede han ham, og kroppen sænkedes i havet uparteret. Den isfjeldsfod, der havde smidt søpindsvinet op på land, ville da gnutte sig op ad liget og mane sjælen til ikke at tage hævn.“

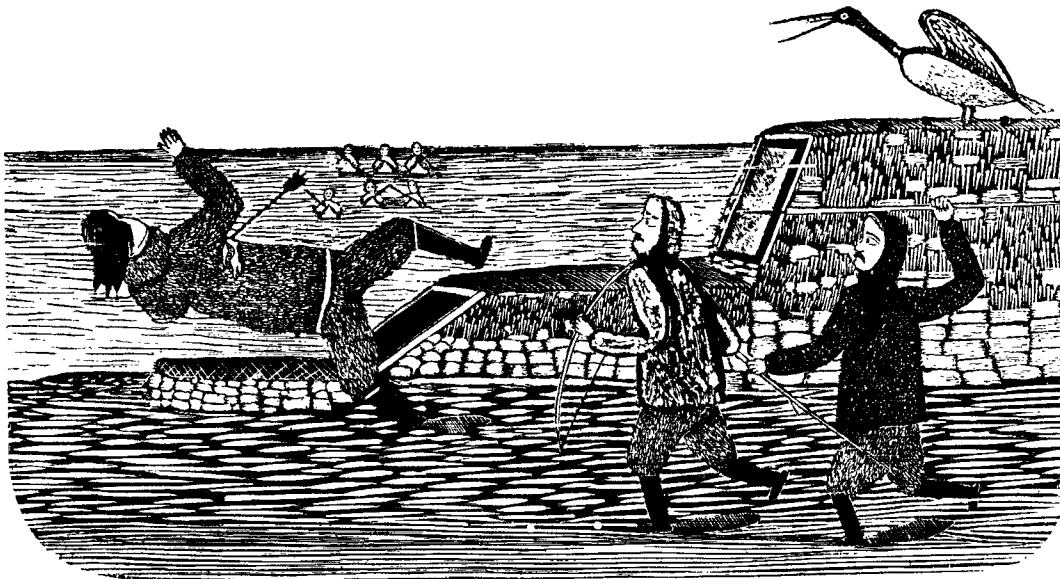
Blandt primitive folkeslag har det ofte været skik, at gamle eller svagelige personer søgte døden, når de følte, at de var til byrde for familie og samfund. Niels Egede⁴ anfører, at „en pige siger ... jeg har altid elsket min næste, thi en gammel kone, som var syg og ikke kunne dø, bad mig, at jeg for betaling ville lede hende

hen til den stejle klippe, som de alletider styrter sig ned, når som de er kede af at leve, men jeg som altid elsker mine folk, lede hende derhen foruden betaling og styrte hende uden for klippen.“

Fra Østgrønland beretter Hansêraq,³ hvorledes døende, men endnu levende, blev kastet i havet eller lagt på stranden. Når svagelighed meldte sig, opfordrede forældrene selv børnene til at dræbe sig, hvilket blev betragtet som en kærlighedsgerning. Mylius-Erichsen⁵ beretter om lignende tilfælde fra Nordgrønland. Drab af spæde børn skete af hensigtsmæssige grunde, når forældrene døde, og ingen nær slægt kunne tage sig af børnene.

I litteraturen omtales talrige tilfælde af drab af sindssyge. Gustav Holm⁶ skriver om østgrønlænderne, at „døden ikke påskyndes vilkårligt, undtagen når patienten bliver sindssyg, d. v. s. taler i vildelse. — I så tilfælde bindes han med hænder og fødder udstrakt på briksen eller gulvet og knebles. Han får intet at spise og drikke, og undertiden lægges store sten på den syges bryst. Således bliver han liggende, til han dør. Denne kur er så indgroet i de indfødtes bevidsthed, at den endog sættes igang uden en angakoks tilstedeværelse. Ofte gøres pinslerne kortere, idet den syge, efter at være bunden, straks kastes i havet.“ Mylius-Erichsen⁵ skriver fra Nordgrønland: „Det år, vi befandt os blandt hedningerne, dræbte en mor, der var enke, sin 13-årige søn, fordi han var blevet gal, troedes besat af en ond ånd. Moderen lagde en rem om drengens hals og trak til. „Var det ikke tappert gjort,“ sagde bopladsfællerne senere til mig, „for hun er jo da kun en kvinde.“ Efter alt, hvad jeg kunne erfare om drengen, har han været, hvad vi herhjemme ville kalde „et van-skeligt barn“ — uartig og hidsig.“

Bertelsen⁷ gengiver en tilføjelse til Julianehåb mandtalsliste af 1.7.1805: „En mand fra Lichtenau har i nogle år til anseende været vanvittig imellemstunder; dette tiltog stærkt afvigte sommer, og i august mistede han ganske forstanden, foer dog i kajak, ja, endog fangede. En dag hjemkommen tager han sin yngste søn, i 4de år, ved hånden, gående i marken for at plukke bær; men ene kom han tilbage, og da man spurgte ham om barnet, svarede i vildelse. Drengen blev eftersøgt og fundet, slaget til døde med en sten, afbidt den ene finger og bidt i den anden. Manden blev nu aldeles vild, truede at gøre ligeså ved konen. Tvende grønlandere kom til hjælp, fik ham bundet og al magt betaget; imidlertid stak og ridsede hans ældste søn, en dreng i 12. år, ham i ryggen med en kniv, som ingen blev var, førend blodet strømmede, og konen endte hans elendighed ved at kvæle ham med en kobberrem.“ Bertelsen refererer endvidere et tilfælde fra 1890, da befolkningen, vistnok påvirket af overtroisk frygt, fremkaldt af den syges af hallucinationer dikterede udtalelser, ombragte den syge. I dette tilfælde drejede det sig om en kateket, som dræbte sin sindssyge datter ved at give hende karbolsyre.

*De to gamle mænd dræber Kagsuk.
Træsnit fra sagnet om Kagsuk. Skåret af Aron omkring 1860. Arktisk instituts arkiv.*

Af en oversigt over begåede forbrydelser og idømte straffe i tiden 1882–1926, udarbejdet ved Grønlands styrelses foranstaltning til brug under de ved landsrådsmøderne 1929 førte forhandlinger om nye strafferegler for Grønland,¹ fremgår det, at der i dette tidsrum blev registreret fire manddrab; det ovenfor anførte drab af en sindssyg datter, et hustrudrab, et drab af en fanger ved at skære hans kajak itu (bevis dog ikke ført) og et drab af et barn. Der var desuden et tilfælde af vold med døden til følge, idet en mand i hidsighed stak sin hustru i halsen med en kniv, og fire tilfælde af barnedrab under eller umiddelbart efter fødslen, ialt ni tilfælde i løbet af 44 år. Bertelsen⁸ har yderligere gennemgået kirkebogsudskrifter fra Vestgrønland fra perioden 1901–1930, og han fandt ikke yderligere tilfælde. Fra Østgrønland er oplyst et tilfælde af barnedrab i perioden 1921–1930.⁸

1946–1970.

I 25-året 1946–1970 er der indtil nu fra Grønland registreret 45 tilfælde af manddrab og andre tilfælde, som omfattes af undersøgelsen. Tre tilfælde er drabepisoder mellem personer, som ikke var født på Grønland, men som havde midlertidigt ophold. Der er ikke i perioden registreret noget uopklaret drab.

Materialeindsamlingen har været vanskelig. Registreringen af disse tilfælde har ofte været mangelfuld, og det har voldt besvær at finde frem til adskillige af mate-

rialets enkelte sager. Rigsregistraturen har kun undtagelsesvis registreret grønlandske tilfælde. Politimesteren i Godthåb har givet oplysning om en række tilfælde; men det har været nødvendigt at foretage en systematisk gennemgang af det grønlandske kriminalregister, den grønlandske landsrets domsbøger og landslægens arkiver samt af visse indberetninger og dødsattester i sundhedsstyrelsen. Først fra 1966 er der anvendt dødsattester i Grønland. Der er desuden rettet henvendelse til samtlige kredsretter og distriktslæger, og politimesteren har udsendt et cirkulære til samtlige politidistrikter om gennemgang af derværende sager af interesse for undersøgelsen. Alle de nævnte institutioner skal også her takkes for deres store hjælp.

Fra de enkelte sager er der registreret retsmedicinske og andre detaljer af kriminologisk interesse i det omfang, det har været muligt. I de fleste sager er de aktuelle sagsakter gennemgået, i enkelte sager foreligger kun rets- og domsbogsudskrifter, i to sager kun oplysning om selve drabet og enkelte af omstændighederne. (Se tabellen s. 223).

Forekomsten af de 45 tilfælde i perioden 1946–70 fremgår af tabel I. Det kan ikke ganske afvises, at der af myndighederne er registreret enkelte andre tilfælde, specielt fra de første perioder, som ikke er fundet ved denne opgørelse. Befolkningstilvæksten har været betydelig. Befolkningstallet var i 1901 (Vest- & Østgrønland) 11.893, i 1945 (hele Grønland) 21.412 og i 1967 43.792.⁹ Udover befolkningsforøgelsen er der indtrådt en øget registrering af disse tilfælde. Som følge af sagernes alvorlige beskaffenhed har en øget aktivitet i retshåndhævelsen næppe haft betydning for den øgede registrering. Denne hænger formentlig sammen med en almindelig stigning i samtlige anmeldte lovovertrædelser i Grønland¹⁰ og er utvivlsomt betinget af det grønlandske samfunds forcerede udvikling med forstyrrelse af den sociale stabilitet.

Tilfældene fordeler sig således i de enkelte kommuner: Nanortalik 4 tilfælde, Julianehåb 1, Narssaq 2, Frederikshåb 3, Godthåb 4, Sukkertoppen 3, Holsteinsborg 6, Kangâtsiaq 2, Egedesminde 2, Jakobshavn 1, Vaigat 4, Umanak 3, Upernavik 6, Thule 2 og Scoresbysund 2 tilfælde.

Der er intet tilfælde af dobbeltdrab. 3 af ofrenes køn kendes ikke (fødsel i dølgsmål), 18 af de øvrige var kvinder (piger) og 24 mænd (drengene). 17 kvinder og 35 mænd var sigtet i sagerne, ialt 52 personer. I 7 sager var 2 personer sigtet, først og fremmest i sager af barnemisrøgt og prisgivelse. Den yngste gerningsmand var 12 år gammel på drabstidspunktet.

Drabsmotivet var i 4 tilfælde jalousi og i 16 tilfælde ophidselse over mindre episoder, f. eks. ved slagsmålsdødsfald. I 2 tilfælde var der tale om seksualdrab i tilslutning til voldtægt eller uterlighed, i yderligere eet tilfælde om prisgivelse med forfrysning m. v. efter voldtægt. Der var ialt 11 tilfælde af prisgivelse af menneskeliv og vanrøgt, 7 tilfælde af barnedrab og uforsvarlig omgang med barnefødsel samt

*Østgrønlanderne Kooitse og Nujappik i trommestrid.
Foto: W. Thalbitzer. Copyright Arktisk institut.*

1 familiedrama, hvor en sindssyg mor dræbte sit lille barn og forsøgte selvmord. Der er således ikke registreret rovmord, omend der er begået mindre tyverier i tilslutning til enkelte af drabene.

Drabsmetoden var i 11 tilfælde stump vold, i 10 tilfælde kværkning, strangulation eller udvendig spærring af luftvejene, i 8 tilfælde skud, i 3 tilfælde skarp vold, i 5 tilfælde prisingivelse med forfrysning, ubehandlet lungebetændelse m. v., i 2 tilfælde henholdsvis stump vold og prisingivelse med påfølgende ihjelbidning af hunde og i 1 tilfælde drukning.

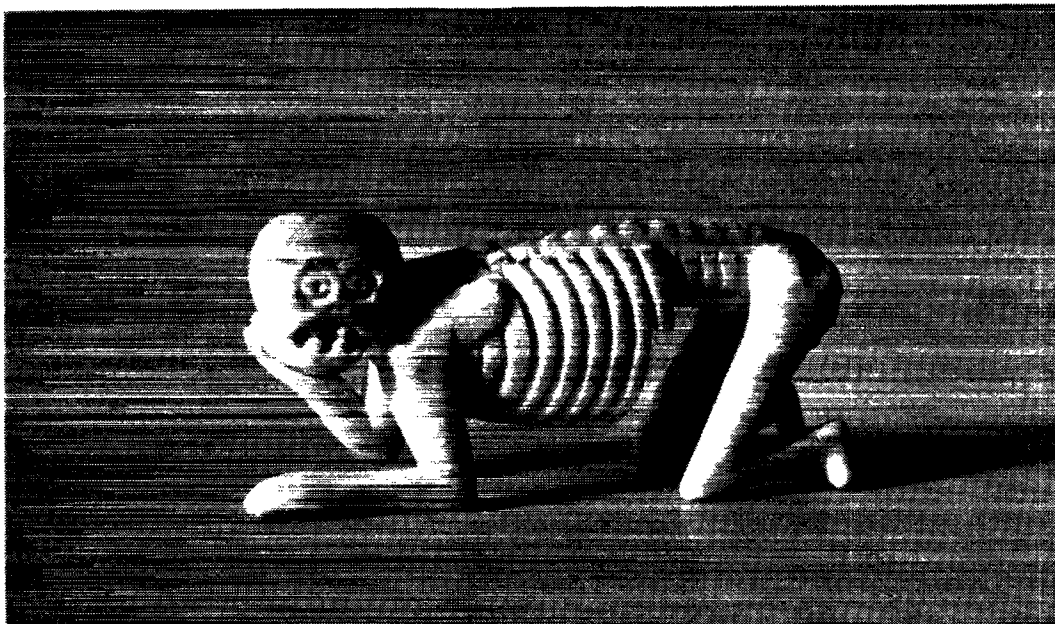

*Barnedrab. Lithografi fra sagnet om søskendebørnene.
Efter tegning af Aron omkring 1860. Arktisk instituts arkiv.*

Den dræbte og gerningsmand kendte hinanden i alle, undtagen eet tilfælde. Det var en episode på baseområdet ved Thule mellem en udsendt dansker og en amerikaner. Disse kendte angiveligt ikke hinanden, men kan meget vel have set hinanden tidligere. I 7 tilfælde skete episoden mellem ægtefæller indbyrdes. 17 tilfælde var børn, der døde som følge af forældres handlinger eller undladelser, og andre 17 tilfælde episoder mellem venner og bekendte. I 2 tilfælde blev forældre dræbt, i et tilfælde en bror.

Af andre detaljer skal det nævnes, at i 14 tilfælde havde gerningsmanden tidligere truet dræbte eller andre på livet, havde foretaget drabsforsøg eller mishandlet afdøde. 1 af drabsmændene begik selvmord i tilslutning til drabet, og 2 foretog meget alvorlige og velmente selvmordsforsøg. I 10 tilfælde var liget søgt skaffet af vejen og skjult (barnedrab), eller omstændighederne ved dødsfaldet var sløret på den ene eller den anden måde (hundeeoverfald).

Der er ikke registreret tilfælde af dødfundne spædbørn, hvor moderen ikke er fundet. I Danmark er disse tilfælde velkendte, og dødsmande og dødsårsag er oftest yderst vanskelige at klarlægge. Det lykkes kun sjældent at finde barnets forældre eller måske enlige mor, som har skilt sig af med det døde barn, der findes nedgravet, i skraldespande eller på lossepladser, i søer, parker, havne eller kloakker. De fleste

*Tupilakmodel skåret ved Angmagssalik omkring 1930.
Tupilakken er i følge den grønlandske ordbog et væsen, sammensat af forskellige dele
og gjort levende på magisk måde for at dræbe en fjende. Arktisk instituts arkiv.*

af disse tilfælde er utvivlsomt fødsel i dølgsmål med ombringelse af barnet umiddelbart efter fødslen eller død som følge af prisgivelse eller mangel på omsorg. Det er karakteristisk, at der ikke er registreret sådanne tilfælde, ej heller barnedrab på Færøerne eller i Island.

Alkohol spiller en betydelig rolle ved de grønlandske drab. Kun i enkelte tilfælde foreligger der alkoholanalyser. I de tilfælde (42), hvor sagsakter har været tilgængelige, beskrives den ene eller begge parter at have været påvirket af spiritus i 30 tilfælde (71 %). I 21 tilfælde var begge parter påvirket, i 9 tilfælde kun gerningsmanden (-mændene). En undersøgelse af samtlige sager af overtrædelse af kriminalloven indkommet til politimesteren i Godthåb i 1967 viste, at i 62 % af de sager, i hvilke der forelå tilstrækkelige oplysninger, var gerningsmanden påvirket af spiritus.¹⁰

I en række tilfælde er der foretaget retslig mentalobservation af gerningsmanden; i enkelte tilfælde alene i Grønland, i andre tilfælde på psykiatrisk institution i Danmark. Resultaterne kan kort sammenfattes til, at 2 gerningsmænd antages at have været sindssyge i gerningsøjeblikket; den ene var en grønlandsk kvinde, som slog sin søn ihjel, og som senere fandtes at lide af formentlig sindsspaltningssygdom (skizofreni); den anden var en dansk kvinde, som ligeledes slog sin søn ihjel, og

som led af en af ydre årsager fremkaldt (psykogen) depression, jfr. beskrivelsen af psykiske lidelser hos udsendte europæere i Grønland hos Bertelsen.⁷ I 4 tilfælde var der tale om intelligensdefekter af varierende grad, og i 8 tilfælde blev observanden karakteriseret som mere eller mindre karakterologisk afvigende. 5 blev betegnet som snarest psykisk normale.

Juridisk giver materialet et varieret billede. I 2 af sagerne er der foretaget pådømmelse efter dansk straffelov ved underret i Danmark og på Færøerne i medfør af den grønlandske kriminallovs § 4 om personer, som kun har løsere tilknytning til det grønlandske samfund. I det ene tilfælde dømtes efter danske straffelovs § 237 (manddrab) til anbringelse i hospital for sindslidende, i det andet tilfælde dømtes efter § 244 (legemskrænkelse med døden til følge) til 8 måneders fængsel. I et tredje tilfælde blev dansk (grønlandsk) straffejurisdiktion frafaldet og sagen overgivet til amerikansk militær myndighed. I 1 tilfælde er der sket pådømmelse efter den særlige Thulelov, som blev vedtaget af fangerrådet i Thule i 1929, og i 1 tilfælde efter de administrative bestemmelser for Østgrønland. Kriminalloven blev først i 1966 sat i kraft for Nord- og Østgrønland.

Fra tiden før kriminallovens ikrafttræden i Vestgrønland i 1954 foreligger 4 domme. Sanktionerne var i disse tilfælde henholdsvis 3 års strafarbejde m. v. (overlagt manddrab), en alvorlig advarsel (uagtsomt manddrab og vanrøgt), 4 års fængsel i Danmark i halv- eller helåben anstalt (vold med døden til følge) og 1 års fængsel eller 2 års strafarbejde ved fremmed sted efter landfogedens nærmere afgørelse (fødsel i dølgsmål).

I sager pådømt i medfør af kriminalloven er 8 personer dømt til anbringelse i forvaringshjemmet i Godthåb, 2 er dømt til anbringelse i hospital for sindslidende (i Danmark), og 4 er dømt til anbringelse i den særlige anstalt for psykisk abnorme lovovertrædere i Danmark (forvaringsanstalten for psykopater). Der er endvidere givet domme til tvangsophold og tvangsuddannelse, bøder og tilsyn. Endvidere er der i ganske enkelte tilfælde ikendt advarsler. 1 barnedrabssag fra 1969 verserer stadig, og den retlige afgørelse har ikke foreligget i 2 andre sager. I 1 tilfælde af barnevanrøgt synes der ikke at være rejst sigtelse eller tiltale. 2 sager er overgivet til børneværnet, og 1 sag er henlagt.

Afslutning.

Drabskriminaliteten i Grønland har ændret sig, utvivlsomt i nøje forbindelse med den eksplosive samfundsudvikling. Der er ingen lighed med tidligere tiders drab, der er ikke konstateret drab af blodhævns karakter, ej heller tilfælde af hjælp til selvmord eller medlidenhedsdrab. I intet tilfælde er der sket mutilering af liget. Et drab

viste visse ejendommelige omstændigheder (liget blev bundet efter døden), som imidlertid meget vel kan tilskrives alkoholpåvirkethed.

En nøjere analyse og vurdering af disse grønlandske drab vil fremkomme siden i forbindelse med en sammenligning med forholdene i Danmark, på Færøerne og i Island. I perioden 1946–1970 er der på Færøerne (37.122 indbyggere i 1966) forekommet 2 drabsepisoder med 3 dræbte og i Island (ca. 200.000 indbyggere) 18 episoder med 21 ofre. I perioden døde ialt ca. 10.100 personer på Grønland.¹¹ De 45 tilfælde er således ca. 0,45 % heraf. Det tilsvarende tal for Danmark er ca. 0,09 % og for Færøerne ca. 0,05 %.¹² Denne betydelige forskel kan forklares ved forskelle i den sociale stabilitet i samfundene¹³ med den pludselige industrialisering i Grønland, urbaniseringen, den øgede kontakt med omverdenen og det øgede spiritusforbrug.

Tabel I. Drab på Grønland 1946–1970.

	Antal tilfælde
1946–1950	2
1951–1955	4
1956–1960	7
1961–1965	17
1966–1970	15
Ialt	45

Litteratur:

1. *Oldendow, K.*: Lov og Ret i Grønland. Særtryk af Det grønlandske Selskabs årsskrift 1930–31.
2. *Rosing, J.*: Isimardik – den store drabsmand. Det grønlandske Selskabs skrifter XX, København 1960.
3. *Hanséraq's* dagbog. Det grønlandske Selskabs skrifter VIII. København 1933.
4. *Niels Egede* refereret hos *Bertelsen, A.*: Om Dødeligheden i Grønland og om nogle af Dødsårsagerne sammesteds. Bibliotek for læger 102: 459–504 (1910).
5. *Mylius-Erichsen, L.*: Kap York. Privattryk, København 1905.
6. *Holm, G.*: Ethnologisk Skizze af Angmagsalikerne. Meddelelser om Grønland 10, p. 104 og 137 (1888).
7. *Bertelsen, A.*: Medicinsk Statistik og Nosografi. Meddelelser om Grønland 117, no. 3 (1940).
8. *Bertelsen, A.*: Medicinsk Statistik og Nosografi. Meddelelser om Grønland 117, no. 1 (1935).
9. *Trap, J. P.*: Danmark 5. udgave. Bind XIV Grønland. København 1970.
10. Betænkning om det kriminalretlige sanktionssystem m. v. i Grønland. København og Godthåb 1968.
11. Medicinal-statistisk afdeling, Sundhedsstyrelsen, København.
12. Egne upublicerede data.
13. *Hurwitz, S. & Christiansen, K. O.*: Kriminologi II. København 1971.

Da denne oversigt er baseret på et ikke helt fyldestgørende materiale, vil forfatteren være taknemlig for enhver ytring og oplysning om emnet. Forfatterens adresse: Retsmedicinsk institut, Juliane Mariesvej 16, 2100 København Ø.

Dette arbejde udføres med støtte af statens lægevidenskabelige forskningsråd og C. J. Beckers fond.